

УДК 316.61:314.151.3-054.73

Хаустова Тетяна

кандидат технічних наук,
здобувач ОС магістр спеціальності Психологія
Рівненського державного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-0002-9760-2731>

Павлюченко Марина

здобувач ОС магістр спеціальності Психологія
Рівненського державного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0009-0002-7674-1318>

Ставицька Олена

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-0003-2499-775X>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi23.397

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Анотація. Дослідження присвячено актуальній проблемі психологічного благополуччя внутрішньо переміщених осіб. Метою роботи було визначення соціально-психологічних особливостей рівня життєстійкості та їхнього зв'язку з рівнем соціальної фрустрації у цій категорії населення.

У емпіричному дослідженні взяли участь 60 внутрішньо переміщених осіб. Для збору даних використовувалися методики, що дозволили оцінити рівень життєстійкості та її компонентів (залученість, контроль, прийняття ризику), а також рівень соціальної фрустрації.

Отримані результати свідчать про те, що рівень життєстійкості у вибірці внутрішньо переміщених осіб дещо нижчий за середні норми. Виявлено негативний кореляційний зв'язок між рівнем життєстійкості та рівнем соціальної фрустрації, що підтверджує висунуту гіпотезу про те, що чим вищий рівень життєстійкості, тим нижчий рівень соціальної фрустрації. Отримані дані свідчать про необхідність розробки та впровадження психологічних програм, спрямованих на підвищення рівня життєстійкості внутрішньо переміщених осіб, що сприятиме їхній успішній адаптації до нових умов життя.

Ключові слова: життєстійкість, адаптація, внутрішньо переміщені особи, соціальна фрустрація.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення та збройна агресія РФ в Україні спричинили одну з найбільших гуманітарних катастроф в Європі за останні десятиліття, мільйони людей втратили свої домівки та змушені були шукати притулку в інших регіонах країни або за кордоном.

Люди зазнали не тільки матеріальних втрат, але й психологічних: базової потреби — відчуття безпеки, стабільності та спокою, упевненості в собі, віри в оточуючих, в майбутнє, в державу, в Бога, у свої власні сили; втрата психічної рівноваги, цінностей переконань тощо. Вимушене переселення є надзвичайно стресовим досвідом, який може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу, депресії, тривоги та інших психічних розладів.

Випуск 23, 2024. Збірник наукових праць РДГУ

Внутрішньо переміщена особа (ВПО) — це категорія осіб, які були змушені залишити своє постійне місце проживання на території України внаслідок збройного конфлікту, тимчасової окупації, масових порушень прав людини, стихійних лих або інших надзвичайних ситуацій.

Дані офіційного сайту Рівненської обласної державної адміністрації (2024) свідчать, що Рівненська область станом на початок березня 2024 стала прихистком для більш ніж 48 тисяч ВПО, що складає 4,7% від загальної кількості населення м. Рівне та Рівненської області. Це робить актуальним всебічне дослідження психологічних особливостей життєстійкості ВПО у Рівненській громаді як одного з головних факторів успішної інтеграції та адаптації.

Здатність ВПО ефективно інтегруватися в нове соціальне середовище тісно пов'язана з якістю та кількістю їхніх соціальних зв'язків. Соціальна ізоляція та відчуття відторгнення можуть призвести до розвитку соціальної фрустрації, яка, в свою чергу, підриває довіру до інших людей та інституцій. Довіра до світу, як фундаментальний компонент життєстійкості, впливає на формування цілісного сприйняття реальності та дозволяє будувати більш оптимістичні прогнози щодо майбутнього. Індивіди з високим рівнем довіри схильні активніше шукати соціальну підтримку, що є важливим ресурсом для подолання труднощів та адаптації до нових умов. Минулий досвід, включаючи як успіхи, так і травматичні події, відіграє значну роль у формуванні довіри та виборі стратегій копіngu. Наприклад, люди, які пережили численні негативні соціальні досвіди, можуть розвинути підвищену недовіру до інших, що ускладнює їхню інтеграцію в нове середовище.

Тобто, на сьогоднішній день підтримка ефективної взаємодії із людьми, досягнення успіху, відчуття щастя і задоволеності, навіть за наявності несприятливих обставин, є ключовими передумовами формування життєстійкості особистості.

Таким чином, актуальність дослідження соціальних та психологічних особливостей життєстійкості внутрішньо переміщених осіб обумовлена зростанням кількості людей, які опиняються в складних життєвих обставинах внаслідок конфліктів та катастроф. Життєстійкість, виступає важливим ресурсом для адаптації до таких викликів. Розуміння механізмів формування та корекції життєстійкості у ВПО є ключовим для розробки ефективних психологічних інтервенцій, спрямованих на підвищення якості їхнього життя та сприяння соціальній реабілітації.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Стрес є постійним супутником людини і виникає через безліч різноманітних факторів: успадкована слабкість організму, тенденція до розвитку захворювань, світогляд і система цінностей людини, оточення, здатність адаптуватися. До цих факторів останнім часом додалися потужні чинники стресу: війна, втрата близької людини, майна, внутрішнє переміщення тощо. Дії цих чинників у значному ступеню зазнали внутрішньо переміщені особи. Вищезазначені чинники є неконтрольованими, але розвиток життєстійкості, яка впливає на оцінку ситуації, дозволить пом'якшити їх наслідки.

Кобейс та Мадді перші дослідники, що розробили концепцію життєстійкості та її компонентів, дослідили взаємозв'язок між життєстійкістю та здоров'ям. Як психологічний феномен поняття життєстійкості почали розглядати на початку 80-х років XX століття та ввели термін «hardiness».

Сучасні науковці, зокрема, Чиханцова (2021) розглядає життєстійкість як універсальний інструмент для подолання життєвих труднощів, як трамплін для особистісного зростання. Цікавою є думка, що життєстійкість не лише допомагає адаптуватися до змін, а й є джерелом внутрішньої сили, яка дозволяє людині зберігати свою енергію та рухатися до своїх цілей. Наукові дослідження Степаненко (2022) стосуються впливу складних життєвих ситуацій на особистісне зростання й відкриття індивідуальності в особистості, яка переломлюється через унікальний досвід вирішення проблеми.

Кондратюк (2022) в своїх дослідженнях зазначає важливість зміцнення життестійкості як основи побудови ефективної соціальної взаємодії та знаходження оптимального шляху саморозвитку і самоздійснення особистості. Ложкін та Васильченко-Деружко зазначають (2021), що загальне благополуччя трактується досить варіативно та має різні підходи до визначення. Але все ж, на думку цих вчених, фокус уваги зміщується на психологічне благополуччя, що реалізується через ціннісне ставлення до себе, повагу і розуміння оточуючих, задоволення життєвими умовами, прийняття власної ефективності, наявності власних ресурсів та ступеня володіння ними, здатності актуалізувати власні здібності у змінюваних реаліях життя.

Рубський та Карягіна (2020) визначили важливість світоглядної складової для розуміння ресурсів, що людина може використовувати для досягнення психологічного (внутрішнього) благополуччя. Науковці відзначили, що формування психологічного благополуччя засноване на якісних ефектах соціалізації, так як саме вони визначають установки щодо себе, соціуму та життя в цілому. Адаптація, інтеграція та індивідуалізація є, по суті, найбільш важливими соціально-психологічними процесами, від яких багато в чому залежить благополуччя особистості. Закордонні дослідники Biswas-Diener і Diener (2000) у своїх працях досліджували психологічні аспекти соціального самопочуття, але інформації стосовно шкали його оцінки недостатньо. Загальновідомі в працях Emmons і Larsen (2009) запропоновано шкалу задоволеності життям, яку активно використовують у своїх дослідженнях фахівці і на сьогоднішній день.

Проблематика та методи психологічної діагностики життестійкості ВПО цікавлять науковців, про що свідчить велика кількість наукових публікацій. Але, разом з тим, можна відзначити обмеженість її досліджень в Україні та недостатність вивчення психологічних чинників на відновлення. Життестійкість як риса особистості дає змогу перетворювати стресогенні життєві події на нові можливості. Це пов'язано з прагненням людини зберігати особистісні цінності, які входять у ядро особистості, та змінювати менш стійкі особистісні цінності залежно від ситуації. Одним із ймовірних індикаторів вимірювання стану життестійкості ВПО є їхнє соціальне самопочуття у суспільстві, що відображає їхню індивідуальну манеру сприйняття та інтерпретації подій, а також їхню готовність до змін.

Згідно з концепцією McAdam (2009), здорова особистість демонструє високий рівень адаптивності, що проявляється в готовності до змін, пошуку нових сенсів та ролей. Втрата соціальної ролі та руйнування звичного способу життя, як це відбувається у випадку внутрішньо переміщених осіб, призводить до порушення процесу життєконструювання. Відновлення рольової пластичності, тобто здатності адаптуватися до нових соціальних контекстів та брати на себе різні соціальні ролі, є однією з ключових цілей психологічної реабілітації.

Висунуто *гіпотезу* про те, що обставини, в яких опинилися люди на початку війни, значно вплинули на їхню здатність адаптуватися до нових умов. Незважаючи на наявні дослідження, питання відновлення та формування життестійкості ВПО залишається недостатньо вивченим. Отримані результати теоретичних досліджень можуть бути використані для розробки ефективних психокорекційних програм ВПО, спрямованих на відновлення рівня їхньої життестійкості.

Мета статті полягала у визначенні соціально-психологічних особливостей життестійкості внутрішньо переміщених осіб м. Рівне в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нестабільність у різних сферах життєдіяльності, постійна зміна соціальних процесів відображаються на тому як ВПО оцінюють власне життя, які цінності сповіднують, як вони бачать своє нове місце у суспільстві.

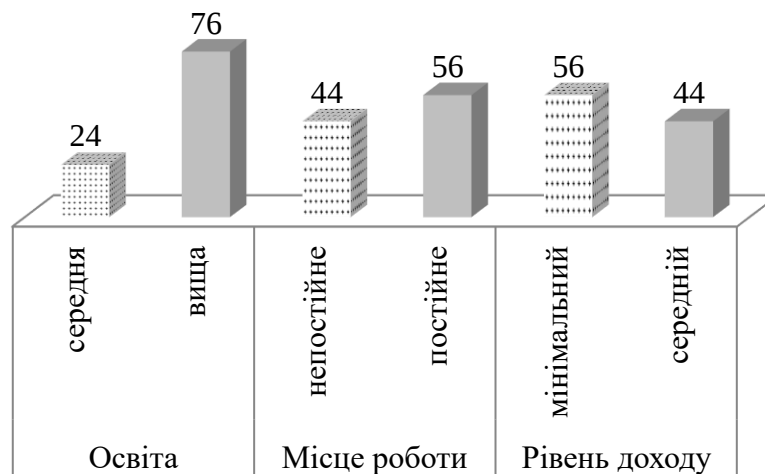
Для людини, яка покинула рідну домівку, вимушена змінити власне життя, адаптуватися й інтегруватися в нове соціальне середовище, стан невизначеності є вкрай несприятливим. За таких умов вона потерпає від невпевненості у своїх силах, вагається при

прийнятті важливих рішень стосовно роботи, організації побуту, майбутніх перспектив тощо. Одним із ймовірних індикаторів вимірювання стану життєстійкості ВПО є їхнє соціальне самопочуття у суспільстві, що відображає їхню індивідуальну манеру сприйняття та інтерпретації подій, а також їхню готовність до змін.

Експериментальне дослідження проводилось протягом травня-серпня 2024 року з внутрішньо переміщеними особами, що проживають у м. Рівне і прибули з Запорізьської, Харківської, Донецької, Херсонської, Миколаївської областей. Загальна кількість респондентів становила 60 осіб. Вік респондентів склав: 25-35 років - 20%, 36-45 років - 24%, 46-60 років - 48%, старше 60 років - 8%. Також, варто зазначити, що всі респонденти (100%) зазначили, що спілкуються як з такими ж ВПО так і з місцевими. Основні соціально-економічні характеристики вибірки наведено на рисунку 1.

Критерій рівень доходу на рівні середній і мінімальний визначали самі респонденти: мінімальний рівень ≤ 10000 грн, середній - вище 10000 грн.

Вибірка складається з людей з різним рівнем освіти, зайнятості та доходу, що свідчить про прагнення в рамках дослідження охопити різноманітність ВПО, що вивчається. Вибір саме соціально-економічних характеристик пояснюється метою дослідження. Але, разом з тим варто зазначити, що спосіб формування вибірки міг призвести до переважання певних груп респондентів.

Рис. 1. Характеристика вибірки за соціально-економічними показниками

Для діагностики рівня життєстійкості особистості використано методику Мадді (the Hardiness Scale (HS)).

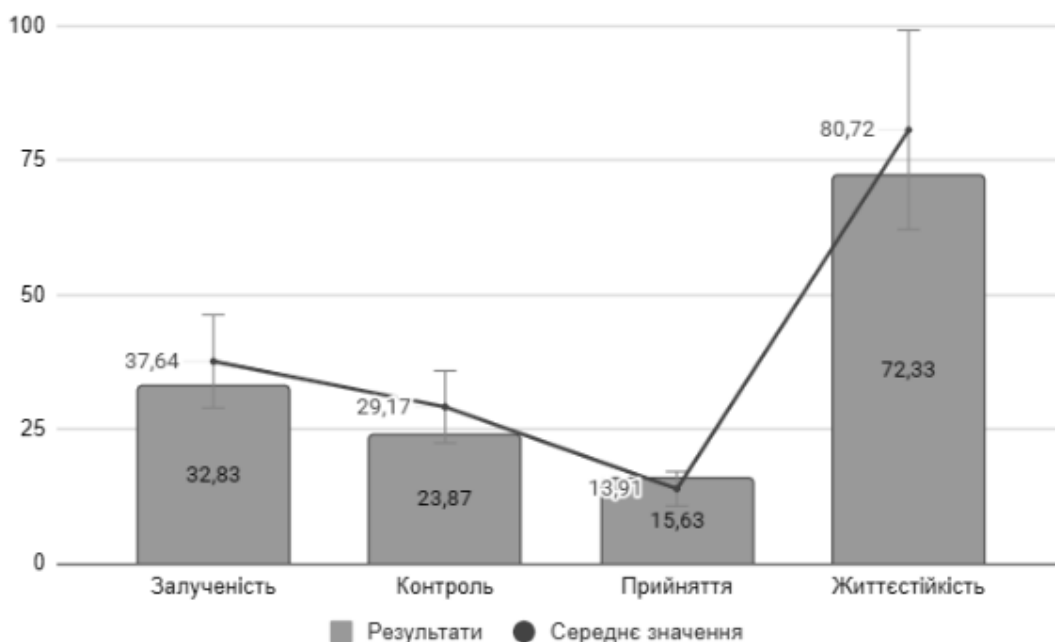
Першими варто навести результати досліджень особливостей життєстійкості ВПО в м. Рівне. Вони наведені у таблиці 1 та на рисунку 2.

Таблиця 1

Зведені дані дослідження життєстійкості і її компонентів ВПО в м. Рівне

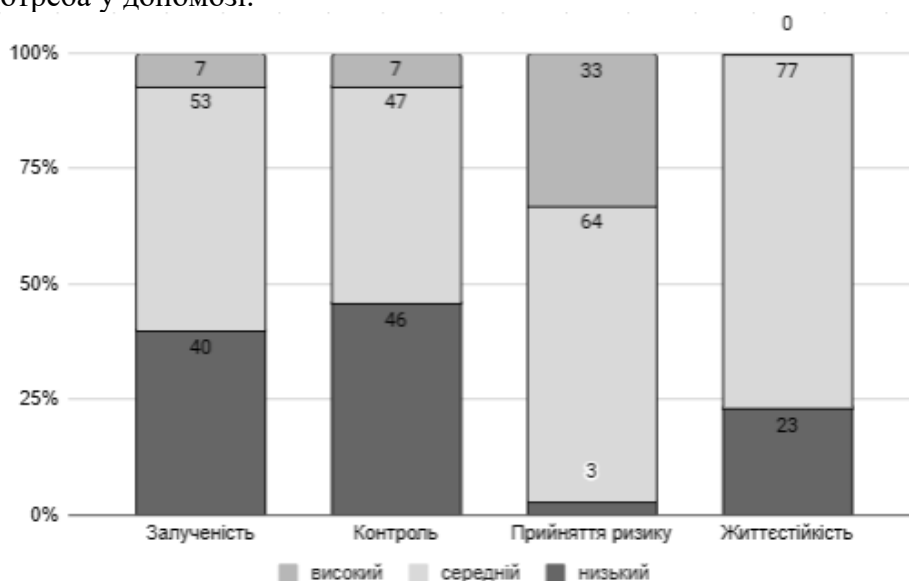
Компонент	Результати дослідження	Середнє значення	Стандартне відхилення	Рівень компоненту, % опитуваних		
				низький	середній	високий
Залученість	32,83	37,64	8,08	40	53	7
Контроль	23,87	29,17	8,43	46	47	7
Прийняття ризику	15,63	13,91	4,39	3	64	33

Життєстійкість	72,33	80,72	18,53	23	77	0

Рис. 2. Зіставлення показників життєстійкості та її компонентів вибірки ВПО в м. Рівне з середніми значеннями (методика С. Мадді)

Результати вибірки, що досліджувалась, є дещо нижчим за середні значення: загальний показник життєстійкості 72,33 за середнього 80,72, залученість - 32,83 (норма середнє 37,64), контроль - 23,87 (норма середнє 29,17), прийняття ризику - 15,63 (норма середнє 13,91). Варто зазначити, що показник контролю є нижчим за норму навіть з урахуванням стандартного відхилення (таблиця 1, рисунок 3). Ймовірно, опитувані розуміють важливість власного вибору і відповідальності за прийняття рішень, але у важких умовах, що склались, вони здебільшого проявляють безпорадність і розгубленість, а прийняття рішень дається важко та є потреба у допомозі.

Рис. 3. Розподіл рівнів життєстійкості і її компонентів у вибірці ВПО в м. Рівне за методикою Мадді (у %)

З даних таблиці 1 та рисунку 3 видно, що середній рівень компонентів життестійкості притаманний більшості опитуваних. А саме залученість середнього рівня мають 53% респондентів. Цим особистостям притаманне сприйняття свого життєвого шляху як низки послідовних ситуацій, що їх задовольняють, але обґрунтована життєва позиція відсутня. Акцент уваги у них більше на результаті, ніж на процесі власної діяльності. Компонент контролю середнього рівня мають 47 % респондентів, для яких характерно розуміння важливості власного вибору та відповідальності за прийняті рішення, але прийняття рішень їм дається важко і вони потребують допомоги. Компонент прийняття ризику середнього рівня мають 64% респондентів. Для них характерне коливання: від готовності ризику до неохочості до нього, від готовності і прагнення до глибоких сумнівів в можливостях.

Низький рівень компоненту залученості мають 40% респондентів, які зазначають, що життя для них безбарвна послідовність дій і ситуацій. Також, їм характерна відсутність цікавості до розвитку та залучення у різних сферах життя, вони не бачать можливостей для соціальної і професійної самореалізації. Деякою мірою у них виникає відчуття відсутності зв'язку з реальністю. Контроль низького рівня мають 46% респондентів, які зосереджуються виключно на власному негативному досвіді, пояснюючи для себе та навколишнім своє низьке відчуття мети в житті, особливо в умовах воєнного часу.

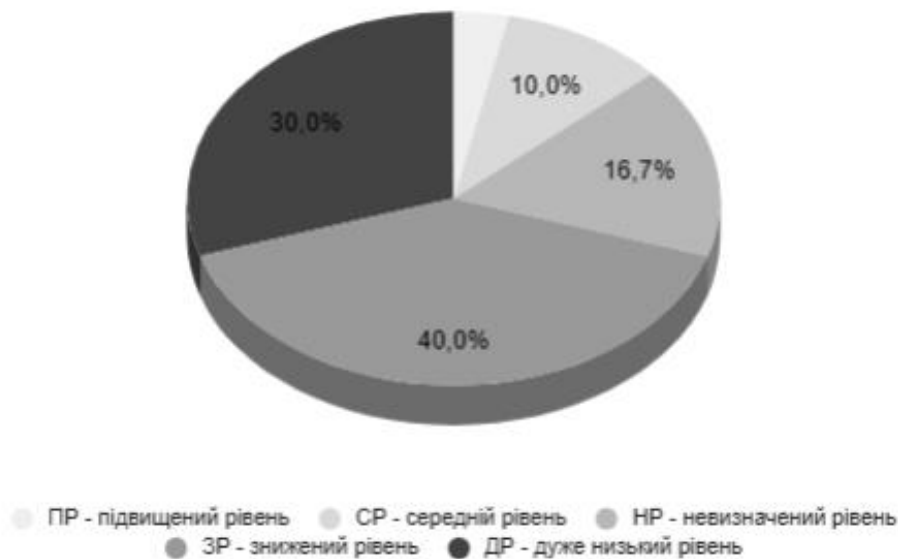
Рівень прийняття ризику у 3% респондентів є низьким, що свідчить про перевагу стратегії комфорту і безпеки. Для цих особистостей є нормальним активне уникнення життєвих ситуацій, де гарантія успіху є непередбачуваною.

Високий рівень прийняття ризику визначено у 33% респондентів, які мають думку, що всі події (позитивні і негативні) в житті можуть сприяти їх особистісному розвитку та готовності діяти позитивно, навіть коли немає повної гарантії успіху. Залученість і контроль високого рівня мають 7% респондентів. За рахунок реалізації компоненту залученості дані особистості отримують задоволення від різноманітних життєвих ситуацій та активності, які дозволяють реалізувати власні перспективи, здебільшого мають стійку активну життєву позицію. Реалізуючи компонент контролю на високому рівні, здатні адаптуватися до складних життєвих ситуацій, проявляють високий рівень оптимізму, довіри до себе і віри в свої здібності, навіть у найважчі моменти, легко управляють негативними емоціями і проявляють адаптивність.

Життестійкість низького рівня мають 23% респондентів, які сприймають життя як низку подій, що майже не залежать від них особисто, відчуваючи певне задоволення від цього, але у стресових ситуаціях часто відчувають розгубленість, втрачають часові рамки, послідовність та чіткі перспективи, тому намагаються уникати таких ситуацій, використовуючи захисні механізми. Середній рівень життестійкості мають 77% респондентів, для них характерна особиста автономія в більшості ситуацій, але при цьому готовність до активності коливається від активності до прагнення до комфорту та безпеки в умовах невизначеності.

Аналіз даних рівнів життестійкості і її компонентів показав, що для респондентів характерні прояви відсутності цікавості до розвитку та відсутності бажання для соціальної і професійної самореалізації. Наступним кроком дослідження є дослідження рівня свідомості та сформованості особистісних складових життестійкості, які виявляються у спілкуванні.

Соціальна фрустрація, як показали теоретичні і аналітичні дослідження, є індивідуальним феноменом, який залежить від системи цінностей, самооцінки та особистісного досвіду кожної людини. Неможливість задовольнити свої соціальні потреби призводить до розвитку фрустрації, інтенсивність та прояви якої варіюють у різних людей. На рисунку 4 наведено дані дослідження стану сформованості соціальної фрустрації особистості ВПО.

Рис. 4. Стан сформованості соціальної фрустрації особистості ВПО в м. Рівне (за методикою «Діагностика рівня соціальної фрустрованост»)

Підвищений рівень невдоволення був виявлений у 3,3% респондентів. Це свідчить про те, що ця частина досліджуваної групи відчуває значну фрустрацію у відношенні до своїх соціальних досягнень, але можливо менш виражено, ніж у групі з дуже високим рівнем невдоволення. Невизначений рівень невдоволення був виявлений у 16,7% респондентів, що може вказувати на відчуття деякої невпевненості або розмитості у відношенні до своїх соціальних досягнень і можливо не зовсім чітке усвідомлення прагнень та цілей. Знижений рівень невдоволення був виявлений у 40% респондентів, ця частина досліджуваної групи відчуває певний рівень невдоволення у відношенні до своїх соціальних досягнень, але можливо менш виражено, ніж у попередніх категоріях. Дуже низький рівень невдоволення був зафіксований у 30% респондентів, що відчувають дуже малу або жодну невдоволеність у відношенні до своїх соціальних досягнень, що може свідчити про задоволеність своїм життям та соціальним статусом.

Отриманий коефіцієнт рангової кореляції Спірмена $r = -,571$ при рівні значущості $p \leq 0,05$ вказує на наявність значного негативного зв'язку між рівнем життєстійкості та рівнем соціальної фрустрації. Зі збільшенням рівня життєстійкості спостерігається зменшення рівня соціальної фрустрації. Іншими словами, люди з високим рівнем життєстійкості, як правило, менше схильні до відчуття розчарування, невдоволення та безпорадності в соціальних ситуаціях. Таким чином, можна зробити висновок про **підтвердження висунутої гіпотези**. Чим вищий рівень життєстійкості у внутрішньо переміщених осіб, тим нижчий рівень соціальної фрустрації вони відчувають. Це означає, що особи з високим рівнем життєстійкості справді ефективніше справляються з життєвими завданнями, пов'язаними з переїздом та адаптацією до нових умов і соціального середовища, вони мають більш ефективні механізми подолання труднощів, схильні до більш позитивного сприйняття життєвих обставин і менш вразливі до негативних впливів.

Отримані результати підтверджують важливу роль життєстійкості як захисного фактора для внутрішньо переміщених осіб. Можна припустити, що високий рівень життєстійкості дозволяє внутрішньо переміщеним особам:

- ефективніше використовувати копінг-стратегії, бо люди з високою життєстійкістю частіше обирають активні та конструктивні способи подолання стресу, що допомагає їм знизити рівень соціальної фрустрації;

- зберігати оптимістичний погляд на майбутнє, віру в свої сили та можливості, що сприяє більш успішній адаптації до нових умов життя.

- підтримувати соціальні зв'язки, такі люди схильні до встановлення та підтримки соціальних контактів, що є важливим ресурсом для подолання труднощів.

Отримані результати мають важливі практичні наслідки для психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Зокрема, вони підкреслюють необхідність розробки та впровадження психокорекційної програми, спрямованої на підвищення рівня життєстійкості у цій категорії населення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведені емпіричні дослідження досягли своєї мети. Визначено соціально-психологічні особливості рівня життєстійкості внутрішньо переміщених осіб. Результати життєстійкості вибірки є дещо нижчим (72,3) за середні значення, показник контролю є нижчим (23,9) за норму навіть з урахуванням стандартного відхилення. Разом з тим, рівень контролю (23,9) і прийняття ризику (15,6) близькі до норми. Дослідження рівня соціальної фрустрації показало, що підвищений рівень невдоволення має 3,3% респондентів, невизначений рівень - 16,7%, знижений рівень - 40%, дуже низький рівень - 30%. Отриманий коефіцієнт рангової кореляції Спірмена $r = -,571$ при рівні значущості $p \leq 0,05$ вказує на наявність значного негативного зв'язку між рівнем життєстійкості та рівнем соціальної фрустрації. Таким чином, можна зробити висновок про **підтвердження висунутої гіпотези**. Чим вищий рівень життєстійкості у внутрішньо переміщених осіб, тим нижчий рівень соціальної фрустрації вони відчувають.

Необхідно зазначити, що отримані результати є актуальними для даної вибірки та можуть не поширюватися на всі категорії внутрішньо переміщених осіб. Для більш повного розуміння механізмів зв'язку між життєстійкістю та соціальною фрустрацією необхідні подальші дослідження з використанням більших вибірок та різноманітних методів. Також цікавим напрямком для подальших досліджень може бути вивчення довгострокових ефектів програм корекції життєстійкості на адаптацію внутрішньо переміщених осіб.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- На Рівненщині офіційно проживають майже 50 тисяч переселенців. (2024). Взято з <https://www.rv.gov.ua/news/na-rivnenshchyni-ofitsiino-prozhyvaiut-maizhe-50-tysiach-pereselentsiv>.
- Чиханцова, О. А. (2021) *Психологія становлення життєстійкості особистості*. (Дис. доктора психол. наук). 19.00.01. Київ.
- Степаненко, Л. В. (2022) *Життєстійкість як ресурс копінг-захисних механізмів емоційної саморегуляції особистості*. Габітус, 34, 58-63.
- Кондратюк, С. М. (2022) *Життєстійкість як ресурс подолання життєвих труднощів в умовах війни*. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Дніпро.
- Ложкін, Г. В., Васильченко-Деружко, К. А. (2021). *Благополуччя особистості в системі психологічного знання*. Габітус, 24, 50–54.
- Каргіна, Н., Рубський, В. (2020). Світоглядна основа психологічного благополуччя особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. 14, 90-96.
- Diener, E., Biswas-Diener, R. (2000). New directions in subjective well-being research: The cutting edge. *Indian Journal of Clinical Psychology*. № 27. Р. 21–33.
- Diener E. (2009). The science of well-being: the collected works. Series: *Social Indicators Research Series*.

Bauer, J. J., McAdams, D. P. (2004). Personal growth in adults' stories of life transitions. *Journal of Personality*. 72, 573–602.

REFERENCES:

- Na Rivnenshchyni ofitsiino prozhyvaiut maizhe 50 tysiach pereselentsiv. (2024). Vziato z <https://www.rv.gov.ua/news/na-rivnenshchyni-ofitsiino-prozhyvaiut-maizhe-50-tysiach-pereselentsiv>. [Almost 50,000 internally displaced persons are officially registered in the Rivne region.]
- Chykantsova, O. A. (2021) Psykholohiia stanovlennia zhyttiistiikosti osobystosti. (Dys. doktora psykhol. nauk). 19.00.01. Kyiv. [Psychology of the formation of personality resilience]
- Stepanenko, L. V. (2022) Zhyttiistiikist yak resurs kopinh-zakhysnykh mekhanizmiv emotsiinoi samorehuliatcii osobystosti. *Habitus*, 34, 58–63. [Resilience as a Resource of Coping and Defense Mechanisms in Emotional Self-Regulation]
- Kondratiuk, S. M. (2022) Zhyttiistiikist yak resurs podolannia zhyttievych trudnoshchiv v umovakh viiny. *Dniprovskyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*. Dnipro. [Resilience as a resource for overcoming life challenges in wartime]
- Lozhkin, H. V., Vasylenko-Deruzhko, K. A. (2021). Blahopoluchchia osobystosti v systemi psykholohichnoho znannia. *Habitus*, 24, 50–54. [Personal well-being within the system of psychological knowledge]
- Karhina, N., Rubskyi, V. (2020). Svitohliadna osnova psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti. *Psykholohiia: realnist i perspektyvy*. 14, 90–96. [The worldview foundation of personal psychological well-being]
- Diener, E., Biswas-Diener, R. (2000). New directions in subjective well-being research: The cutting edge. *Indian Journal of Clinical Psychology*. № 27. P. 21–33.
- Diener E. (2009). The science of well-being: the collected works. Series: *Social Indicators Research Series*.
- Bauer, J. J., McAdams, D. P. (2004). Personal growth in adults' stories of life transitions. *Journal of Personality*. 72, 573–602.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF RESILIENCE IN INTERNALLY DISPLACED PEOPLE

Tetiana Khaustova

Candidate of technical sciences,

Master's student,

Rivne State University of the Humanities

<https://orcid.org/0000-0002-9760-2731>

Maryna Pavliuchenko

Master's student,

Rivne State University of the Humanities

<https://orcid.org/0009-0002-7674-1318>

Olena Stavytska

candidate of psychological sciences,

Associate Professor

Department of General Psychology and Psychodiagnostics

Rivne State University of the Humanities

<https://orcid.org/0000-0003-2499-775X>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi23.397

Abstract. This study addresses the pressing issue of psychological well-being among internally displaced persons (IDPs). The armed aggression of the Russian Federation started massive migration of people in 2022. A large social group was created in the Rivne region, which has certain socio-psychological characteristics. Due to instability in the spheres of life, representatives of this group have changes in social and psychological mood, value orientations, which slows down their integration into the community.

A relevant direction of psychological research is the study of the hardiness of the personality of internally displaced persons, in which the problems of a person's quality of life, satisfaction with himself, his work and family, and his mental health occupy an important place.

The hypothesis posits that individuals' initial experiences at the onset of war significantly impacted their capacity to adapt to subsequent changes. While prior research has explored this topic, the process of resilience restoration and development among internally displaced persons (IDPs) remains understudied. The findings of this theoretical investigation may inform the creation of targeted psycho-correctional interventions designed to enhance resilience in IDP populations.

The objective was to determine the socio-psychological characteristics of hardiness levels and their correlation with social frustration in this population.

Sixty internally displaced persons participated in the empirical study. Data was collected using instruments designed to assess hardiness levels and its components (commitment, control, and challenge), as well as the level of social frustration.

The sample exhibited hardiness scores that were somewhat lower than the normative mean, and the control index fell below the expected range, even when accounting for variability. Analysis of social frustration revealed that 3.3% of participants reported high levels of dissatisfaction, 16.7% had an indeterminate level, 40% reported low levels, and 30% indicated very low levels. A negative correlation was found between hardiness level and social frustration (Spearman's rank correlation coefficient of $r = -0.571$, with a significance level of $p \leq 0.05$) supporting the hypothesis that higher levels of hardiness are associated with lower levels of social frustration.

The results highlight the need to develop and implement psychological programs aimed at enhancing the hardiness of IDPs, thereby facilitating their successful adaptation to new living conditions.

Key words: hardiness, adaptation, internally displaced persons, social frustration.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2024 р.

З М І С Т

Березюк Тетяна Психологічні механізми мотивації персоналу організації в умовах кризи	5
Бриль Марина, Назаревич Вікторія Саморегуляція кольором у ситуації стресу: мистецька практика для викладача сфери мистецтва	13
Вернік Олексій, Царук Інна, Швалб Юрій Комп'ютерна адаптація техніки Ф. Хоппе у дослідженні рівня прагнень особистості.....	26
Главінська Еліна Типи батьківського ставлення до дітей та проблема адаптивних сімейних стосунків.....	39
Гордійчук Катерина Проблема девіантної поведінки підлітків у діяльності шкільного психолога	47
Карпенко Зіновія Нейрокогнітивні чинники терапії поезією воєнного часу.....	55
Карповець Максим, Скляр Оксана Ефективність перформативних та ігрових методик у психотерапії тривожності студентської молоді.....	62
Ключек Лілія, Щирук Ірина Психологічна допомога військовослужбовцям із посттравматичним стресовим розладом	71
Коваль Вадим Особливості психологічного супроводу у дитячому спорті	79
Корчакова Наталія, Зіборов Людмила, Безлюдна Валентина Стан емоційної напруги у сім'ях мобілізованих комбатантів.....	86
Луцик Галина Особистісні диспозиції майбутніх психологів як детермінанти готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками.....	97
Мадяр Юрій, Стасюк Василь Шляхи підвищення ефективності оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців Збройних Сил України.....	105
Макаренко Наталя Особливості функціонування когнітивної сфери у процесі дистанційного навчання	113
Немировська Тетяна, Карповець Максим Вплив арт-терапії на психоемоційний стан дружин військовослужбовців	121
Немеш Олена Психологічне здоров'я особистості під час війни.....	131
Павелків Роман, Панащук Ігор Формування відповідальності як ключової професійної якості сучасного педагога.....	139
Павелків Віталій Психологічний вплив волонтерської діяльності на особистісний розвиток молоді	148

Пінська Олена, Калашнікова Ганна Комуникативна компетентність особистості: дефінітивне поле проблеми у психологічному дискурсі.....	157
Солоненко Олена, Розмирська Юлія Концептуалізація поняття «тривалий травматичний стрес»: від переживання постійного насильства до тривалої травми війни.....	167
Хаустова Тетяна, Павлюченко Марина, Ставицька Олена Психологічні особливості життестійкості внутрішньо переміщених осіб	177
Широких Анастасія, Пантелеймонова Наталія Психологічна підтримка військовослужбовців з посттравматичним стресовим розладом.....	187